

Jak pisać o granicy

Warszawa
2019

poradnik dla dziennikarzy

Instytut Wolności
Bezpieczna Przyszłość dla Polski

EUROPE
WITHOUT BARRIERS

Projekt współfinansowany ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu RITA – Przemiany w regionie, realizowanego przez Fundację Edukacja dla Demokracji

Jak pisać o granicy

poradnik dla dziennikarzy

Wstęp

Polsko-ukraińska granica jest przekraczana ponad 20 milionów razy rocznie.

Trudności występujące na przejściach – wielogodzinne kolejki, brak wygodnych połączeń, fatalna infrastruktura – utrudniają życie przedsiębiorcom i turystom, osobom jadącym do pracy, do krewnych, na zakupy. To olbrzymie i zróżnicowane grono obywateli. Skala czyni z tego problemu jedną z kluczowych bolączek w stosunkach polsko-ukraińskich, oddziałującą na życie zwykłych ludzi.

Jednocześnie, ze względu na oddalenie przejść granicznych od wielkich miast, ten problem nie leżał dotąd w centrum zainteresowania mediów. Dziennikarzowi z Kijowa czy Warszawy, a nawet Lublina i Lwowa, trudno poznać przyczyny nieprawidłowego funkcjonowania granicy i zrozumieć panującą tam sytuację.

Porady zawarte w tym podręczniku mają pomóc pracownikom mediów w zorientowaniu się w sytuacji. W tekście wskazujemy trendy, na które warto zwrócić uwagę, źródła, z których można czerpać informacje, dobre i złe praktyki w opisywaniu kwestii związanych z przejściami granicznymi.

Mamy nadzieję, że ułatwimy w ten sposób lepsze nagłośnienie tych ważnych problemów. Zachęcamy do zainteresowania się tematem, gdyż czekają na to miliony obywateli obu krajów.

Maciej Piotrowski, koordynator projektu „Granica z ludzką twarzą”

Autor: **Jakub Łoginow**

Współpraca: Maciej Piotrowski, Ołeksandr Szewczenko, Rusłan Minicz

Najważniejsze informacje o granicy

Informacje statystyczne

granica polsko-ukraińska

długość linii granicznej – 535 km / jedno przejście przypada na 67,9 km

granica polsko-białoruska

długość linii granicznej – 418 km / jedno przejście przypada na 69,7 km

granica polsko-słowacka w przeddzień wejścia do strefy Schengen (2007)

długość linii granicznej – 541 km / jedno przejście przypada na 30 km

granica ukraińsko-słowacka

długość linii granicznej – 97 km / jedno przejście przypada na 48 km

Granica polsko-ukraińska:

535 km

8 przejść drogowych – samochodowych – jedno przejście przypada na 67,9 km granicy

6 przejść kolejowych. W ruchu pasażerskim wykorzystywane 2

1 przejście dostępne dla pieszych – jedno przejście na 535 km granicy (Medyka – Szechyni)

Średnie tempo powstawania nowych przejść granicznych po 2000 roku: 6 lat (jedno przejście średnio co 6 lat). Po 2000 roku powstały zaledwie 3 przejścia: Zosin-Ustyłuh w 2002 roku, Budomierz-Hrusziw 2013 roku i Dołhobyczów-Uhryniw w 2014 roku.

Granica polsko-białoruska:

418 km

6 przejść drogowych – samochodowych – jedno przejście na 69,7 km granicy

5 przejść kolejowych. W ruchu pasażerskim wykorzystywane 2

2 przejścia dostępne dla pieszych – jedno przejście na 209 km granicy (Białowieża-Piererow, Rudawka-Lesnaja)

1 przejście rzeczne-kajakowe (Rudawka – Lesnaja)

Średnie tempo powstawania nowych przejść granicznych po 2000 roku: 9 lat (dwa przejścia w ciągu 8 lat: Białowieża-Piererow 2005, Rudawka – Lesnaja 2005)

Granica polsko-słowacka:*

541 km

18 przejść drogowych – samochodowych – jedno przejście na 30 km granicy

52 przejścia dostępne dla pieszych – jedno przejście na 10,4 km granicy

* w przeddzień wejścia do strefy Schengen (2007)

Granica ukraińsko-słowacka

97 km

2 przejścia drogowe – samochodowe – jedno przejście na 48,5 km granicy

2 przejścia dostępne dla pieszych – jedno przejście na 48,5 km granicy

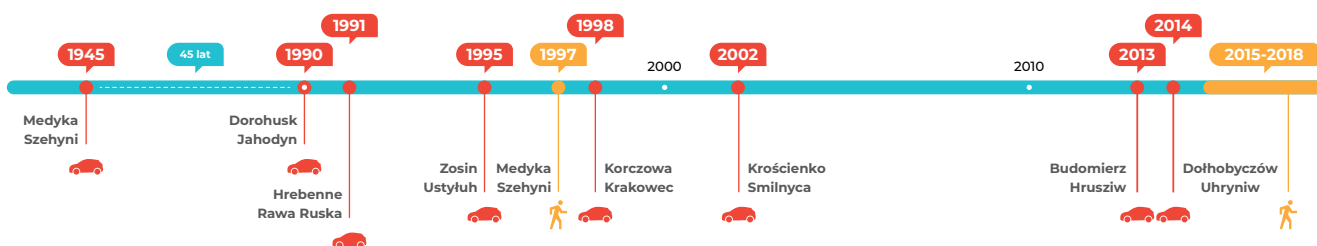
Średnie tempo powstawania nowych przejść granicznych po 2000 roku: 18 lat (jedno przejście na 18 lat: Mali Selmency – Veľké Slemence 2005)

Chronologia powstawania nowych przejść na granicy polsko-ukraińskiej

W czasach PRL istniało tylko jedno przejście na ukraińskim odcinku granicy polsko-sowieckiej: Medyka-Szehyni. Oprócz tego w kilku miejscach funkcjonowały lokalne punkty przekraczania granicy dla mieszkańców terenów przygranicznych lub oficjalnych delegacji rządowych. Ogólnodostępne przejścia powstawały w następujących latach:

Medyka-Szehyni: 1945 drogowe, 1997 piesze
Dorohusk-Jahodyn: 1990
Hrebenne-Rawa Ruska: 1991
Zosin-Ustyłuh: 1995
Korczowa-Krakowec: 1998
Krościenko-Smilnyca: 2002
Budomierz-Hrusziw: 2013
Dołhobyczów-Uhryniw: 2014, 2015-18 piesze

* korytarz pieszy działał pilotażowo; zamknięty w 2018 r.

Fakty, opinie, ciekawostki pomocne przy tworzeniu materiałów dziennikarskich

- Z przedstawionych wyżej statystyk wynika rażąca dysproporcja pomiędzy gęstością przejść granicznych na granicy polsko-ukraińskiej i polsko-słowackiej i ich dostępnością dla pieszych. Osoby które wychowały się na granicy polsko-słowackiej traktują jako coś oczywistego fakt, że przejścia drogowe są i „od zawsze były” (również w czasach komunistycznych) rozmieszczone co ok. 30 km, a piesze co 10 km. Mieszkańcy polsko-ukraińskiego pogranicza wychowali się w zupełnie odmiennych realiach.
- Analizując statystyki dotyczące przejść granicznych w Europie i na świecie należy skonstatować, że normą jest raczej sytuacja z granicy polsko-słowackiej a sytuacja z granicy polsko-ukraińskiej (zaledwie 8 przejść, jedno drogowe na 68 km i jedno piesze na 535 km granicy) to stan rzadko spotykany w światowej praktyce. Dobrym przykładem wartym do podawania w materiałach dziennikarskich są obecne przejścia na Bałkanach.
- W większości krajów świata, w przypadku deficytu środków budżetowych przejścia graniczne są może nie najnowocześniejsze, ale gęsto rozmieszczone i co do zasady dostępne dla pieszych. Do tej globalnej praktyki nawiązuje przykład granicy polsko-słowackiej. Przejść było tam bardzo dużo, ale ich infrastruktura była niskiej jakości. Podobnie – wspomniane już Bałkany obecnie.
- Polsko-słowacka granica często jest przytaczana jako wzorcowa dla granicy polsko-ukraińskiej w zakresie gęstości rozmieszczenia przejść granicznych.
- Aby osiągnąć stan z granicy polsko-słowackiej na granicy polsko-ukraińskiej w zakresie samych tylko przejść drogowych (18 przejść), przy obecnym tempie budowy jednego nowego przejścia średnio na 6 lat, ten optymalny stan osiągniemy za 60 lat, czyli w 2079 roku. W przypadku przejść pieszych perspektywa przekracza kilkaset lat.
- W wielu przypadkach punktem odniesienia dla granicy polsko-ukraińskiej jest granica ukraińsko-słowacka. Odprawa jest tam szybsza, jest więcej przejść dostępnych dla pieszych, służby lepiej radzą sobie z opanowaniem przemytu przy podobnych uwarunkowaniach społeczno-politycznych i gospodarczych.

Instytucje mające odniesienie do granicy

Za zarządzanie granicą państwową odpowiada kilka instytucji, a jeszcze więcej ma do tego tematu jakieś odniesienie. Poniżej krótki przegląd kompetencji każdej z nich.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Wbrew powszechnym opiniom to MSWiA, a nie MSZ jest resortem nadzorującym całość spraw związanych z granicą państwową. Do rzecznika MSWiA kierujemy zapytania prasowe w tematach związanych z ogólną polityką państwa odnośnie granicy, nowych inwestycji, środków budżetowych i ich podziału. Za poszczególne odcinki granicy odpowiadają natomiast wojewodowie, którzy nomen omen podlegają Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Wojewoda

Odpowiada za przejścia graniczne położone na swoim terenie. Prowadzi inwestycje związane z budową nowych przejść granicznych i rozbudową, modernizacją oraz remontem istniejących. Wojewoda zgłasza również wnioski do MSWiA o przyznanie środków budżetowych na inwestycje w przejścia graniczne. Wojewoda odpowiada również za wydawanie zezwoleń na pobyt i pracę w Polsce dla cudzoziemców – rzecznika wojewody można więc zapytać np. o ilość obywateli Ukrainy i Białorusi mieszkających / pracujących w danym województwie.

Straż Graniczna

Prowadzi kontrolę graniczną (paszportową), ale nie zarządza przejściami granicznymi (to należy do wojewody). Straż graniczną pytamy o sprawy związane np. ze statystykami ruchu granicznego (np. ilość odprawionych pojazdów, pieszych, rowerzystów, autokarów), o zdarzenia niepożądane – np. nielegalne przekroczenia granicy, kolejki. Jednak sprawy związane z wwożonymi towarami to już kompetencje Służby Celno-Skarbowej.

W przypadkach ogólnych pytania kierujemy do rzecznika prasowego Komendy Głównej Straży Granicznej. Jeżeli interesują nas kwestie dotyczące konkretnego przejścia lub odcinka granicy, należy się kontaktować z rzecznikami poszczególnych oddziałów (np. Karpacki, Nadbużański, Podlaski). Ich listę znajdziemy pod linkiem: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/oddzialy-sg>

Straż Graniczna to służba mundurowa. Podlega MSWiA. Może działać nie tylko na granicy, ale również prowadzić kontrole w głębi kraju. Współpracuje ze Służbą Celno-Skarbową, ale zajmuje się innymi kwestiami i podlega zupełnie innemu ministrowi.

Służba Celno-Skarbowa

Jest częścią Krajowej Administracji Skarbowej podległej Ministrowi Finansów. Zajmuje się kontrolą podróżnych pod względem przewożonych przez granicę towarów oraz kontrolą samych ładunków. Kontrola celna jest ważnym elementem procesu przekraczania granicy, a należące do kompetencji celników przeciwdziałanie przemytowi to istotna kwestia decydująca o sprawności odpraw lub ewentualnych kolejkach i innych zdarzeniach niepożądanych.

Samorządy gminy, powiatu i województwa

Zgodnie z przepisami, samorząd każdego szczebla ma prawo partycypować w kosztach budowy przejścia granicznego. Na ten przepis powoływało się MSWiA, wskazując, że samorządy mogą na mocy umowy z wojewodą sfinansować budowę np. terminala odpraw pieszych i rowerzystów. Jak dotąd jednak samorządy nie korzystają z takiej możliwości. Zapytani o przyczynę, samorządowcy wskazują najczęściej, iż:

- nie wiedzieli o takiej możliwości i nikt im tego nie proponował,
- uważają, że finansowanie infrastruktury granicznej ze skromnych środków wspólnoty samorządowej jest nieuzasadnione, gdyż nie powinno się przenosić na niezamożny samorząd finansowania zadań administracji rządowej.

Ciekawostka: z opisanej wyżej możliwości skorzystała Gmina Przemyśl (wiejska). Wójt nie wniósł jednak wkładu finansowego, ale nieodpłatnie przekazał stronie rządowej działkę gminną na cele budowy przejścia.

Samorządy odgrywają też ważną rolę w procesie lobbowania za budową nowych lub rozbudową istniejących przejść granicznych. Wójtowie, starostowie i radni najlepiej znają lokalne potrzeby oraz specyfikę o której powiedzą służby i warto ich prosić o komentarz do materiału prasowego.

Ukraińskie instytucje

Państwowa Służba Graniczna Ukrainy

(Державна прикордонна служба)

<https://dpsu.gov.ua/>

Odpowiada za ochronę granicy, kontrolę graniczną podczas przekraczania granicy przez osoby, pojazdy, ładunki; wykrywanie i zwalczanie nielegalnego ruchu. Bierze udział w walce z przestępczością zorganizowaną, terroryzmem, przeciwdziałaniem nielegalnej migracji i działalności nielegalnych formacji paramilitarnych lub zbrojnych.

Państwowa Służba Migracyjna

(Державна міграційна служба)

<https://dmsu.gov.ua/>

Przeciwdziała nielegalnej migracji, przyjmuje wnioski o uzyskanie obywatelstwa Ukrainy, rejestruje kart czasowego i stałego pobytu, rejestruje migrantów i uchodźców

Państwowa Służba Fiskalna Ukrainy

(Державна фіскальна служба)

<http://sfs.gov.ua/>

Kontroluje przepływ towarów, pojazdów, walut i papierów wartościowych przez granicę, Pobiera cła i wyznacza limity, określa ile można importować lub eksportować określonego produktu, czy produkt posiada niezbędne licencje. Zapobiega przemieszczaniu się sfałszowanych towarów; przeprowadza kontrolę sanitarno-epidemiologiczną, weterynaryjno-sanitarną, fitosanitarną, ekologiczną towarów na granicy celnej, a także kontroluje import i eksport dóbr kultury.

Pod koniec stycznia 2019 r. ukraiński rząd utworzył Międzyresortową Grupę Roboczą ds. Koordynacji Zintegrowanego Zarządzania Granicami z udziałem ekspertów z międzynarodowego projektu TWINNING oraz Misji Konsultacyjnej Unii Europejskiej ds. Polityki Bezpieczeństwa Cywilnego (EUAM) i organizacji pozarządowej Europa bez Barrier. Zespół weźmie udział w opracowaniu strategii zintegrowanego zarządzania granicami i przeanalizuje problemy związane z jego funkcjonowaniem. Jest to jeden z etapów wdrażania układu o stowarzyszeniu z UE.

Zjawiska społeczne nie znajdujące odzwierciedlenia w oficjalnych danych

Pisząc o granicy, dziennikarze muszą być świadomi faktu, iż mamy tu do czynienia z permanentnym funkcjonowaniem stanu, który jest daleki od normalności. Nierzadko zdarza się, że przeważającą większość ruchu generują osoby przekraczające granicę w celach dalekich od deklarowanego – np. przemyt, nierejestrowany handel, chęć uniknięcia opodatkowania samochodu, szara strefa. Należy też uwzględnić specyfikę socjologiczną pogranicza, lokalne uprzedzenia, powiązania, zaszłości historyczne. Niestety, dane odnośnie rzeczywistego celu przekraczania granicy z reguły nie znajdują odzwierciedlenia w oficjalnych statystykach ruchu podawanych przez instytucje państwowe. Podpowiadamy, w jaki sposób odnosić się do oficjalnych danych i jak postępować podczas przygotowywania materiału, by wyłapać zjawiska nie znajdujące odzwierciedlenia w oficjalnych danych i komunikatach urzędowych.

Drobny przemysł i nielegalny handel

W niektórych przypadkach generuje nawet 80-90% ruchu, sztucznie podbijając statystyki. Przedmiotem drobnego przemysłu są najczęściej papierosy i alkohol, rzadziej benzyna, przewożone z Ukrainy do Polski. W przeciwnym kierunku przewożone są różne nieaktywne towary, teoretycznie zakupione na własne potrzeby, jednak często później wprowadzane do obiegu handlowego na Ukrainie. Zysk w takich sytuacjach generowany jest dzięki odliczeniu podatku VAT.

Problemem ze zidentyfikowaniem tych zjawisk i ich odzwierciedleniem w statystykach jest fakt, iż często mamy tu do czynienia nie tyle z ewidentną przestępczością, jaką jest jednorazowy przemysł dużej ilości towaru (łatwy do odnotowania w przypadku wykrycia), ale działanie na granicy prawa lub lekko naruszające przepisy. Jednorazowy przewóz do Polski dwóch paczek papierosów i kilku butelek alkoholu jest legalny – ale pod warunkiem, że odbywa się na własne potrzeby, ewentualnie na prezent. Natomiast przywiezionych papierosów i alkoholu nie wolno sprzedawać, a właśnie tym zajmują się tzw. „mrówki”. Jest to przestępstwo polegające na nielegalnym wprowadzaniu do obrotu towarów akcyzowych, bez opłaty podatku i akcyzy i bez zarejestrowania działalności gospodarczej oraz uzyskania potrzebnych zezwoleń.

Na polsko-ukraińskim pograniczu wyrasta już trzecie pokolenie osób, których pomysłem na życie jest funkcjonowanie w ten sposób. Ze względu m.in. na przyzwolenie społeczne, służby celno-skarbowe nie walczą z tym procederem w tak radykalny i skuteczny sposób, jak chociażby służby słowackie. Trudno jednak mówić o „przyzymkaniu oka” na niezgodne z prawem zjawiska, gdyż zarówno przekroczenie dopuszczalnych ilości towarów akcyzowych na granicy, jak i przyłapanie delikwenta na sprzedaży papierosów na bazarze są karane. Sankcje nie mają jednak na tyle systemowego charakteru, by doprowadzić do wyeliminowania tego zjawiska, jak to ma miejsce na granicy ukraińsko-słowackiej, gdzie osoby trwale zajmujące się drobnym przemysłem muszą się liczyć z zakazem wjazdu do strefy Schengen. Polskie służby działają bardziej punktowo, starają się wykryć drobny przemysł lub nielegalny handel, uprzykrzyć życie przemysłnikom i ukarać ich, jednak zapłacenie mandatu nie zniechęca ukaranych osób do dalszego zajmowania się tą formą zarabiania na życie.

Samochody na polskich numerach rejestracyjnych

W latach 2010 – 2018 szczególnie istotnym zjawiskiem wpływającym na statystyki ruchu granicznego i zaburzającym go był proceder przekraczania granicy przez obywateli Ukrainy tylko po to, by formalnie dotrzymać terminu przebywania na Ukrainie z samochodem na polskich numerach nie dłużej, niż 5 dni z rzędu. Pozwalało to na korzystanie z zarejestrowanego w Polsce samochodu bez potrzeby jego oclenia, a w związku z tym – uniknięcie opłat celnych i akcyzowych rzędu kilkudziesięciu tysięcy złotych. Zakup na Ukrainie nowego lub używanego samochodu jest często wydatkiem przekraczającym możliwości finansowe wielu mieszkańców tego kraju. Równocześnie, u naszych sąsiadów w o wiele większym stopniu, niż w Polsce, posiadanie samochodu nie wynika jedynie z przyczyn praktycznych, ale jest też traktowane jako synonim prestiżu i pozycji społecznej. Inaczej niż w krajach Europy Zachodniej, gdzie w dobrym tonie jest jazda komunikacją publiczną lub rowerem, na Ukrainie społeczeństwo w dużej mierze odrağowuje czasy niedostatku, kiedy samochód był luksusem. Stąd też chęć posiadania używanego auta dobrej zachodniej lub japońskiej marki przy możliwości taniego zakupu w pobliskiej Polsce jest tak silna, że rekompensuje niedogodności związane z koniecznością jazdy co 5 dni do Polski w celu uniknięcia oclenia i stania nawet kilkunastu godzin w kolejce.

Osoby jeżdżące co pięć dni tylko po to by uniknąć oclenia samochodu generowały w niektórych przypadkach nawet ponad 50% ruchu granicznego i siłą rzeczy zaburzały statystyki podróży. Wiele osób przy okazji tych podróży przywoziła do Polski towary akcyzowe do nielegalnej sprzedaży, a w Polsce robiła tańsze zakupy, zmniejszając w ten sposób koszty takich podróży.

W związku ze zmianą prawa na Ukrainie w 2018 roku, czynnik ten zmniejszył wpływ na sytuację na granicy.

Zjawiska niepożądane wśród służb granicznych i celnych

Wielu dziennikarzy i ekspertów specjalizujących się w temacie granicy zwraca uwagę na nie zawsze prawidłowe działanie służb granicznych i celnych obu krajów. Wśród najczęściej pojawiających się uwag można wymienić:

- korupcja po stronie ukraińskiej,
- zbyt niskie płace w polskich służbach zniechęcające funkcjonariuszy do efektywniejszej pracy;
- różnice kulturowe, animozje między mieszkańcami pogranicza; występujące u niektórych pracowników przejść poczucie wyższości, przejawiające się w niekulturalnym odnoszeniu się niektórych funkcjonariuszy do podróżnych narodowości ukraińskiej, np. mówieniu na „ty” i inne niekulturalne zachowania, z czym służby starają się walczyć. To sytuacja typowa dla każdego rodzaju pogranicza między krajami o różnym poziomie rozwoju, w tym również dla dawnej granicy polsko-niemieckiej czy austriacko-słowackiej.
- powolne odprawy noszące znamiona permanentnego strajku włoskiego. Np. 20-30 minut na odprawę jednego samochodu. Jak twierdzą podróżni, nie jest rzadkością sytuacja, gdy do stanowiska odpraw podjeżdża autobus i dopiero po kilkunastu – kilkadziesiąt minutach podchodzi funkcjonariusz, aby zebrać paszporty. Następnie znika z nimi na kilkadziesiąt minut, godzinę, czasem dłużej, a podróżni nie są informowani o przyczynach przedłużającego się oczekiwania,

W opinii wielu ekspertów, dziennikarzy i podróżnych ruch graniczny można znacząco usprawnić nawet bez budowy nowych przejść i zwiększania ich przepustowości. Jako przykład jest podawana szybka i sprawna odprawa w pociągach lub podczas sytuacji nadzwyczajnych, takich jak wizyta Papieża czy Euro-2012.

Należy jednak uwzględnić opinię drugiej strony, czyli SG i Służby Celno-Skarbowej, które tłumaczą te sytuacje brakami kadrowymi i ciężkimi warunkami pracy. Prawda zapewne leży gdzieś pośrodku i Twoją rolą jako dziennikarza jest wyważenie obu tych racji i dotarcie do nich.

Świadomość tej specyfiki jest kluczową – być może nawet najważniejszą kwestią, o której powinni pamiętać dziennikarze piszący o granicy. Najważniejsze wnioski,

które płyną z przytoczonych powyżej kwestii i związane z tym porady dla dziennikarzy:

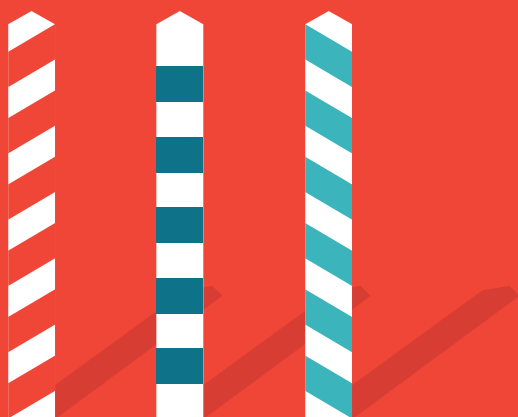
- Analizując statystyki ruchu granicznego musicie być świadomi, że w niektórych przypadkach nie odzwierciedlają one rzeczywistego ruchu polegającego na podróżach z Polski na Ukrainę lub z powrotem w celach turystycznych, biznesowych, odwiedzin znajomych czy nawet zakupowych. W wielu przypadkach statystyki są zaburzone przez opisane wyżej sytuacje związane z drobnym przemysłem lub unikaniem oclenia samochodu, przy czym trudno jest oddzielić tego rodzaju ruch od rzeczywistych podróży międzynarodowych. Jeżeli więc w danym roku nastąpił spadek ruchu o 30%, nie należy tego w materiałach prasowych interpretować jednoznacznie jako fakt, iż Polacy lub Ukraińcy przestali jeździć turystycznie lub w odwiedziny do sąsiedniego kraju, że spadła ilość Ukraińców pracujących w Polsce lub znacznie rzadziej odwiedzają oni dom rodzinny. Tak może być, ale nie musi. Należy sprawdzić, czy za spadek ruchu nie jest odpowiedzialne np. ukrócenie zjawisk negatywnych sztucznie zawyżających statystyki, analogicznie w przypadku wzrostu ruchu.
- Jak odróżnić rzeczywisty ruch graniczny od ruchu „spekulacyjnego” o quasi-przemysłowym charakterze lub podyktowanego chęcią ominięcia prawa? Niestety jest to niemal niemożliwe do zrobienia z biurką w oparciu wyłącznie o informacje otrzymane od urzędów. Jeżeli nie możesz pojechać na granicę i spędzić tam kilku dni na dziennikarstwie wcieleniowym, postaraj się przynajmniej poczytać reportaże opisujące realia granicy od środka. Włącznie z opisem zjawisk niepożądanych, mechanizmu tworzenia się i omijania kolejek, przemytu, nielegalnego handlu, korupcji i kumoterstwa.
- Pisząc o granicy należy pamiętać, że kolejki nie są sytuacją nadzwyczajną, która zdarza się jedynie w okresach wzmożonego ruchu, np. na święta, mimo że tak często jest to przedstawiane w mediach. Kolejki są stanem permanentnym, do którego wszyscy przyzwyczaili się na tyle, że traktują to jako coś oczywistego.
- W Polsce i na Ukrainie jest wiele osób, które od lat walczą z patologiami granicy i znają realia od środka. To zarówno eksperci, jak i dziennikarze, aktywiści czy też zwykli podróżni, opisujący rzeczywistość graniczną na portalach społecznościowych. To również administratorzy stron na FB poświęconych granicy.

Nawiąż z nimi kontakt i podczas przygotowywania artykułu poproś ich o komentarz, skonfrontuj ich ocenę z oficjalnymi stanowiskami urzędów i służb.

- Wielu polskich funkcjonariuszy jest narażonych na codzienne zmaganie się z przemytem, nieprzyzwoitym zachowaniem podróżnych nastawionych na łamanie prawa oraz poczuciem braku efektów swojej pracy. Funkcjonariusz widzi, że znaczna część obsługiwanych przez niego osób to „stali bywalcy”, którzy regularnie przenoszą papierosy i wódkę, a przyłapanie ich na tym procederze nie zniechęca ich do tego, by kilka dni później pojawić się na przejściu znowu, z podobnym nastawieniem na ominięcie prawa. Wśród niektórych funkcjonariuszy rodzi to poczu-

cie, że wszyscy podróżni to przemytnicy i trzeba im uprzykrzyć życie, celowo spowalniając odprawę lub odnosząc się do nich niekulturalnie. Jakkolwiek takie sytuacje nie powinny mieć miejsca, oceniając ewentualne negatywne zachowania funkcjonariuszy należy mieć na względzie tę motywację. Często zwykła życzliwa rozmowa off record dziennikarza z funkcjonariuszem pozwoli Ci dowiedzieć się wielu cennych rzeczy, o których nie przeczytasz w oficjalnym stanowisku SG lub Służby Celnej. Warto też zaglądać na fora internetowe strażników granicznych i celników, których anonimowo piszą oni takie kwestie oddające dobrze realia ich pracy, o których nie przeczytamy w oficjalnych stanowiskach.

Źródła danych

Serwis www.granica.gov.pl informuje o aktualnym czasie oczekiwania na przekroczenie granicy. Należy jednak być ostrożnym w korzystaniu z tego narzędzia. Ze względu na skomplikowaną metodologię, dane dotyczące czasu oczekiwania są bardzo często znacznie zaniżone.

Adresy internetowe polskich instytucji i adresy mailowe rzeczników:

Komenda Główna Straży Granicznej

(znajdziemy tam m.in. mapę przejść granicznych):

strazgraniczna.pl

Rzecznik:

rzecznik.kg@strazgraniczna.pl

Nadbużański Oddział Straży Granicznej

nadbuzanski.strazgraniczna.pl

Rzecznik:

rzecznik.nosg@strazgraniczna.pl

Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej

bieszczadzki.strazgraniczna.pl

Rzecznik:

rzecznik.bieszczadzki@strazgraniczna.pl

Pobór podatków i cła

– zakładka na stronie Krajowej Administracji Skarbowej (informacje o cła, akcyzie, przepisach)

<https://www.gov.pl/web/kas/pobor-podatkow-i-cia>

Rzecznik KAS:

komunikacja.KAS@mf.gov.pl

MSWiA

Rzecznik:

rzecznik@mswia.gov.pl

Lubelski Urząd Wojewódzki

Rzecznik:

rzecznik@lublin.uw.gov.pl

Podkarpacki Urząd Wojewódzki

Rzecznik:

rzecznik@rzeszow.uw.gov.pl

Dla osób znających język ukraiński polecamy stronę Państwowej Migracyjnej Służby Ukrainy (ДМСУ), gdzie w rozdziale „Działalność” (Діяльність) znajdziemy dane dot. obywatelstwa, migracji, przeciwdziałaniu nielegalnej migracji i readmisji. Państwowa Służba Statystyczna Ukrainy (Укрстат) bada migracyjną mobilność mieszkańców kraju.

Urząd Komisji Europejskiej Eurostat dysponuje wygodnym narzędziem on-line do wyszukiwania informacji, jeśli chodzi o przemieszczanie się osób między krajami UE

a Ukrainą. Np. jeśli w rozdziale Dane (Data), wybierzemy bazy danych (database), odnajdziemy statystyki dot. populacji i warunków społecznych (population and social conditions).

Dane można analizować on-line (data explorer) lub pobrać jako archiwum zip z plikami w formacie tsv. Jeśli chcemy pozyskać dane dotyczące Ukrainy, należy nacisnąć na znak plus obok listy krajów obywatelstwa (country of citizenship) lub urodzenia (country of birth) i wybrać Ukrainę.

Przydatne strony społecznościowe poświęcone granicy na Facebooku:

Piesze przejścia graniczne

facebook.com/TurystycznaGranica

Linia 102.pl

facebook.com/linia102pl

Ukraina na rowerze

facebook.com/rowerowaukraina

Pociąg do Ukrainy

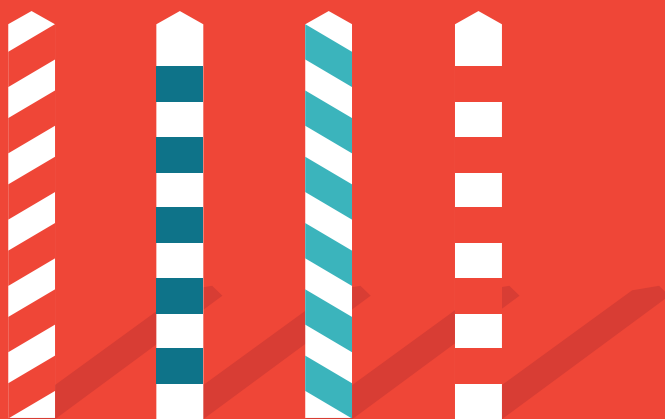
facebook.com/pociagdoukrainy

Europe without Barriers / Європа без бар'єрів (j. ukr)

facebook.com/EwB.Ukraine

Linia 102.ua (j. ukr.)

facebook.com/linia102.ua

Analiza artykułów prasowych

Poniżej prezentujemy dwa przeciwstawne przykłady artykułów prasowych poświęconych granicy i poddamy je analizie z uwzględnieniem porad i informacji, które podaliśmy w poprzednich rozdziałach. Jak ustrzec się błędów i powierzchowności? Które artykuły można natomiast stawiać za wzór i dlaczego?

1 „Ukraińscy kierowcy blokują granicę z Polską. MSZ apeluje o unikanie polsko-ukraińskich przejść”

PAP / Dziennik.pl, 25.11.2018

<https://auto.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/585913,ukraina-kierowcy-samochody-na-zagranicznych-numerach-blokada-granica-polska.html>

„W związku z paraliżem polsko-ukraińskich przejść granicznych apelujemy o unikanie przejazdów przez nie, jeśli nie jest to konieczne - powiedział PAP wiceszef MSZ Bartosz Cichocki. Ukraińscy właściciele samochodów na zagranicznych numerach rejestracyjnych zablokowali w niedzielę drogi dojazdowe do przejść granicznych z Polską. Kierowcy są niezadowoleni z zaostrzenia zasad wwozu samochodów zarejestrowanych w krajach trzecich, które dotychczas - ze względu na luki prawne - były użytkowane bez zmiany numerów rejestracyjnych i uiszczania opłat skarbowych na terytorium Ukrainy. (...) Zdaniem Cichockiego problemy na przejściach granicznych między Polską a Ukrainą zostały wywołane „w szczególności bardzo krótkim *vacatio legis*” przyjętych przez ukraiński parlament zmian w kodeksie podatkowym oraz „wysokimi opłatami pobieranymi od ukraińskich kierowców samochodów na unijnych tablicach”.

Nasz komentarz

Jest to typowa notatka agencyjna, więc trudno od niej wymagać rozbudowanej analizy przyczyn problemu. Tym niemniej, w artykule opublikowanym na portalu dziennik.pl w formie przedrukowania bez zmian informacji z PAP zabrakło ważnych informacji, o które można było nawet w skrótowej formie rozbudować artykuł:

Czytelnik może odnieść wrażenie, że na co dzień nie ma żadnych kolejek ani problemów. Z artykułu czytelnik dowiaduje się jedynie, że TERAZ są jakieś problemy na granicy spowodowane przez protesty.

W artykule przedstawiono jedynie stanowiska i wypowiedzi oficjalne, jednej ze stron, czyli strony rządowej (MSZ). Tego należy unikać. Każdą wypowiedź rządową warto w artykule zestawzić z wypowiedzią osoby, która może powiedzieć coś więcej i ciekawiej bez ograniczeń, które mają urzędnicy. Np. aktywistów, ekspertów, podróżnych.

Co można było zmienić?

Nawet skrótowa forma jaką jest notatka agencyjna daje możliwość uwzględnienia kwestii których tu nie poruszono, a które są ważne. Do artykułu można byłoby dodać np. następujący fragment:

„Problemy spowodowane protestem to tylko jeden z niewielu czynników, składających się na paraliż polsko-ukraińskich przejść granicznych. Nawet bez sytuacji nadzwyczajnych nikogo nie dziwi oczekiwanie 2-5 godzin w kolejce na przekroczenie granicy. Obecnie jednak kolejki są jeszcze wyższe i sięgają kilkunastu godzin”.

Do tego warto byłoby dodać wypowiedź kogoś z ekspertów lub aktywistów. Przykładowy kolejny akapit:

„- Apel wiceszefa MSZ jest słuszny, ale warto wspomnieć również o konieczności rozwiązania problemu systemowo. Protest się skończy, ale wielogodzinne kolejki nie znikną. Potrzebne jest większe doinwestowanie granicy i zmiana organizacji ruchu na przejściach - uważa Jan Kowalski, ekspert organizacji „Przykładowa Organizacja”, którą poprosiliśmy o komentarz do opinii ministra Cichockiego. - Proponowaliśmy wprowadzenie rozwiązania X, które naszym zdaniem rozwiązałoby problem. Niestety, nasz głos zignorowano, dlatego teraz gasimy pożary zamiast działać kompleksowo - dodaje ekspert Przykładowej Organizacji”.

Dlaczego wybraliśmy powyższy artykuł jako przykładowy dla naszego poradnika? Otóż jest on typowy dla informacji agencyjnych o granicy. Kolejki i problemy występują cały czas i niestety poprzez znużenie tym faktem, media nie zajmują się opisem tych permanentnie trwających, systemowych problemów. Dopóki przejścia są niedoinwestowane i zakorkowane, ale „w granicach normy” (czyli 2-5 godzin), nie ma tematu, a pojawia się on, gdy wystąpią sytuacje naprawdę nadzwyczajne. Przykładem są protesty, strajki, duże natężenie ruchu podczas świąt czy problemy z TIR-ami w okresie noworocznym, gdy wygasają stare zezwolenia i regulacje, a nowych jeszcze nie ma.

Dziennikarze i redaktorzy często dostają gotowy tekst agencyjny albo informację prasową i łatwo ulec pokusie, by zrobić z tego artykuł prasowy w waszym medium, bez żadnych zmian poza zmianą tytułu. Warto jednak pokusić się o rozbudowanie tego typu materiałów również o stanowisko strony społecznej. Jak to zrobić dobrze - przedstawia poniższy przykład.

2 Polsko-ukraińska granica wstydu. Wycieczka do Lwowa, czyli sześć godzin w paszczy potwora [FELIETON]

5 września 2018 Gazeta Wyborcza Lublin

<http://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,23863219,polsko-ukrainska-granica-wstydu-wycieczka-do-lwowa-czyli-szesc.html>

„Monstrum zaatakowało nas o godz. 4 rano w drodze do Lwowa. Jak zahipnotyzowani, potulnie ustawialiśmy się w gigantycznej kolejce do jego paszczy. I to nie jest wakacyjna legenda. Potwór o nazwie „Przejście graniczne Hrebenne - Rawa Ruska” istnieje naprawdę.

(...) Wsiadłem i jadę sobie. Nad ranem autobus się zatrzymuje, gaśnie silnik. Cisza. Po półgodzinie przejechał parę metrów i znów znieruchomiał. Zbliżamy się do granicy Hrebenne - Rawa Ruska. Rozespani pasażerowie wychodzą na zewnątrz. Na pytania, kiedy ruszymy, kiedy zacznie się odprawa, dlaczego tak długo stoimy? - nie dostajemy odpowiedzi.

Minęło już 5 godzin, odkąd stoimy na granicy. W końcu do autobusu wchodzi polski pogranicznik, zbiera paszporty, spogląda głęboko w oczy, milczy. Znika z naszymi paszportami. Znow czekamy. Potem na sygnał kierowcy wychodzimy z autobusu i ustawiamy się w kolejce do przeglądania bagaży. Mówię funkcjonariuszowi dzień dobry, ale nie odpowiada. Wracamy do autobusu. Wszystko toczy się powoli, jakby trwał włoski strajk. (...)”

Zupełnie inny przekaz, prawda? Zacytowany artykuł nie dotyczył sytuacji nadzwyczajnej, a był opisem zwykłej sytuacji na granicy.

Pisząc o granicy, warto aby pojawiało się więcej tekstów takich jak ten. Opartych o autentyczne doświadczenia i ich opis, który w tym wszystkim jest atrakcyjny w odbiorze. Jeżeli nie mogą Państwo samodzielnie przekroczyć granicy i opisać takich sytuacji, korzystajcie z takich opisów w swoich materiałach prasowych, konfrontując je z komunikatami urzędowymi i wypowiedziami polityków, takich jak zacytowanych w poprzednim artykule.

Docierajcie do osób, które znają od środka realia przekraczania granicy i mogą się dla Państwa wypowiedzieć w sposób podobny do wyżej zacytowanego fragmentu. Proście o komentarz aktywistów i ekspertów. Jeśli nie macie na to czasu pamiętajcie, że każdemu dziennikarzowi przysługuje prawo zacytowania fragmentu innego artykułu w swoim materiale, z powołaniem się na źródło. Czasem takie kilkudzaniowe cytaty mogą bardzo ożywić wasz artykuł albo materiał RTV i zwiększyć jego obiektywność. Korzystajcie choćby z ogólnodostępnych wyszukiwarek i docierajcie do takich treści, bo warto!